

פרד"ס כיבוד דוד

ע"ש דוד שלמה בן ריבה ז"ל
ראש-הכולל הרב אורי פולק שליט"א

מס'

פרשת בלק – פשט- בנות ישראל

בכוחן של נשים צדקניות להביא גאולה לעולם

בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים ובזכות נשים צדקניות עתידין ישראל להיגאל, במהרה בימינו אמן.

מאמר חז"ל הנ"ל נראה לנשים כמחמאה, ולכבוד רב נחשב להן - ואמנם כן, אולם זאת רק לאותה הממלאת תפקידה במלואה.

הרי שיש לכן, בנות ישראל, להבין דבר פשוט: מאחר ותלו את גאלתן של ישראל בצאתם ממצרים בזכות נשים צדקניות, ובזה באו חכמינו גם לומר לנו, שכשם שהיה בכוחן אז שתהיה הגאולה בזכותן, כן לעתיד יש בכוחם להביא את הגאולה. הרי שבזה רובצת עליכן האחריות, ובידכן תלוי סיום הגלות הארוכה, ובידכן תלויה הגאולה המיוחלת, שלה אנו מצפים זה כ-2000 שנה.

בהקפדתכן על גדרי הצניעות והטהרה, הרי שבזה אתן נותנות קץ וסוף לגלותן של ישראל, ואם כן, מפתחות הגאולה נתונות בידכן.

ובפרט שבזה נתקן עוון חטא בנות ציון שחטאו בזמן החורבן בחוסר צניעות, כמובא בגמרא, וכידוע בחז"ל שכל תשובה צריכה להיות תשובת המשקל - שבמה שחטאו - בזה יתקנו. ונביא כאן דברי הגמרא במסכת שבת, דרש רבה בריה דרב עלאי על הפסוק "ויאמר ה' יען כי גבהו בנות ציון" - שהיו מהלכות בקומה וקופה, "ותלכנה נטויות גרון".

פרש רש"י שהיו הולכות בצעדים קטנים, עקב בצד גודל למעט בהילוכם, כדי שיהיו מסתכלים בקם, ולכן היו שוהות ומתעכבות בהליכתן ולא ממהרות. "ומשקרות עיניים" - שהיו ממלאות עיניהם באפור ובצבע, וקורצות לבחורים בעיניהם. "הלוך וטפוף". שהיו מהלכות אשה גבוהה עם אשה נמוכה כדי להבליט את גובהה.

וברגליהן תעכסנה" - אמר רבי יצחק, שהיו מטילות מור ואפרסמון ומיני בשמים במנעליהן ומהלכות בשוקי ירושלים, וכשהיו מגיעות ליד בחורי ישראל, היו בועטות בקרקע ומתיזות עליהן ממיני הבשמים, ומכניסות בהם יצר הרע כמו ארס של נחש.

ומה היה עונשן? דרש רבה בר עולא: "והיה תחת בושם - מק יהיה" - מקום שהיו מתבשמות בו נעשה נמקים נמקים מין צרעת ורקבון פרחו בהן. "ותחת חגורה - נקפה" מקום שהיו חגורות בצלצול- מין קישוט נאה, נעשה נקפים נקפים, כלומר חבורות חבורות. "ותחת מעשה מקשה - קורחה". מקום שהיו מתקשטות בו, נעשה קרחים קרחים, "ותחת פתיגיל - מחגורת שק", פתחים המביאים לידי גילה, יהיו למחגורת שק.

ועוד שם: "ושיפח ה' קודקוד בנות ציון" - אמר ר' יוסי ברבי חנינא: מלמד שפרחה בהן צרעת. נורא עונש בנות ציון על חטא חוסר הצניעות שהיה בזמן חורבן הבית. וכדי שיבנה בית-מקדשנו, עלינו לתקן בתשובת המשקל את פגמנו.

בברכת שבת שלום
הרב אורי פולק שליט"א

לאני השבת:

רמז - בעל הטורים

א. ואשר תאר יואר (1325). בגימ' שקיללתה את מואב (1325):

ב. ויך את האתון. ולא קלל אותה לפי שהיה דעתו לקלל את ישראל ואין שני קללות ביום אחד דכתיב לא אוסיף לקלל. אי נמי מפני שלא הגיע הרגע של הזעם:

ג. ואשר תאר יואר (1325). בגימ' שקיללתה את מואב (1325):

רמז - רבנו בחיי

בְּרַב עִם הַדֶּרֶת מֶלֶךְ וּבְאַפְס לֹאֵם מַחֲתֵת רָזוֹן (משלי יד, כח)

שלמה המלך ע"ה באר בכתוב הזה (משלי יד, כח) כי רבוי העם הוא הדרת מלך וכבודו, לפי שיש בין אנשיו גיבורים וחכמים שוין לו, או למעלה ממנו, אבל מעלתו והתנשאותו על שאר השרים והסגנים הוא רבוי חיילותיו ורוחב מלכותו וממשלתו, וזאת היא הסבה שהוא מעולה ומהודר מכלם, וכאשר יחסר לו העם ויפרדו מעליו זהו מחתת האדון, ומלת "רזון" מלשון רזנים. ולפי מה שאמר "הדרת מלך" היה לו לומר "מחתת מלך", אבל בא לומר כי העדר העם מחתה לו עד שהוסר ממנו שם המלכות, וחזר כאחד הרזנים המושלים בעם, ועל כן יקראנו הכתוב בשם "רזון" ולא בשם מלך, לפי שאין מלך בלא עם.

וא"כ למדך הכתוב הזה כי בטחון המלך תלוי בבשר ודם כיון שהדרתו ומעלתו ברבוי העם ומחתתו בחסרונו. ועל הטעם הזה לא היה רצון הש"י שיהיה בינינו מלך, לפי שבטחון העם במלך והמלך בטחונו בעמו, ואנחנו מקבלי התורה נצטוינו בה שנירא את הש"י, כענין שכתוב: (דברים ו, יג) "את ה' אלוקיך תירא", גם נצטוינו שלא נירא מן הכנענים כענין שכתוב: (שם ז, יח) "לא תירא מהם", וכתיב: (דברים לא, ו) "אל תיראו ואל תערצו מפניהם".

וכיון שהתורה אסרה לנו הביטחון בבשר ודם וצותה אותנו להיות כל אחד ממנו בטחוננו בה' יתברך לבדו, ובקיימנו זה לא נצטרך לאדם ויהיה כל אחד מישראל בטוח יותר מן המלך, אבל לפי שהיה גלוי וידוע לפניו יתעלה שעתידין ישראל לשאול להם מלך כשאר האומות אשר להם מלכים ושלטונים, על כן קבע להם בתורה מצות עשה לדעתם למנות להם מלך אחר שיחטאו בשאלם אותו, והוא שכתוב: (דברים יז, יד - טו) "ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבותי, שום תשים עליך מלך", וראוי היה שיחשב זה להם לחטא כיון שהקב"ה הפליא ענינם בימי צאתם מארץ מצרים מכל העמים ורמם חלקם מכל אומה ולשון להיותו מולך עליהם, כי מי שאדון העולם הוא מלכו ושכינתו בקרבו, מה חפצו במלך בשר ודם. ולכך הוקשה בעיני הקב"ה כששאלו להם מלך, וסופו הוכיח על תחלתו שאבד שאול בסופו.

ועל כן אמר שלמה המלך ע"ה בכאן: "ברב עם הדרת מלך", ולמדנו בכתוב הזה שהצדיק הבוטח בה' יתברך הוא בטוח יותר מהמלך, כי המלך ישים עיקר בטחונו בעמו, וא"כ ראוי שיהיה בטוח יותר הבוטח בהקב"ה מן הבוטח בעם, כי המלך הבוטח בעם לבד ולא בהקב"ה לפעמים יפול ביד אויביו, וכל חיילותיו לא יועילו ולא יצילו אותו. וכן מצינו בסיחון ועוג שהיו בוטחין ברבוי חיילותיהם ובאין כנגד משה וישראל ולא הועיל להם כלום, שהרי ההיזק וההצלה ממנו אינו תלוי ברבוי עם אלא בגזרת השי"ת, כי פעמים אין התשועה ברב עם, כענין שכתוב: (תהלים לג, טז) "אין המלך נושע ברב חיל גבור לא ינצל ברב כח", ומן הידוע כי היו מלכים אדירים חזקים בגבורה ועריהם בצורות חזקות וחיילותיהם כחול אשר על שפת הים, וכיון שנאבדו כלם ונפלו ביד משה, לכך התירא בלק מלך מואב בשכבר מתו גבוריו אשר היה חוסה בהם ופחד לנפשו ממה שעשה ישראל לאמורי.

וזהו שכתוב: וירא בלק בן צפור את כל אשר עשה ישראל לאמורי. בלק בן צפור מלך מואב היה, כי כן יזכיר בסמוך: "ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההיא", וא"כ היה ראוי שיאמר "וירא בלק בן צפור מלך מואב". ויתכן לפרש כי כאן גלה לנו הכתוב פחדו הגדול ממה שחסרו שני המלכים האלה סיחון ועוג, ועל כן באר הכתוב כי מן היום שראה את כל אשר עשה ישראל לאמורי לא היה מחשיב עצמו כמלך, ומפני זה הזכירו הכתוב בשמו סתם לא בשם מלך, ויהיה "בעת ההיא", בעת שנאבד האמורי, כלומר כשמתו אבל משמתו לא היה מחשיב עצמו כמלך.

"לאמורי" הידוע, זה סיחון ועוג, ולא היה במלכי כנען כאלה, כענין שכתוב: (עמוס ב, ט) "ואנכי השמדתי את האמורי מפניהם אשר כגובה ארזים גבהו וחסון הוא כאלונים", משל למלך שהושיב שומרים לשמרו מן הגייס והיה בטוח בהם שהם גבורים, עבר הגייס והרגם והיה מרתת על עצמו. אף בלק ראה מה נעשה בסיחון ועוג שהיה מעלה להם שכר לשמרו, והם היו שקולין כנגד כולם, שנאמר: (תהלים קלה, יא) "לסיחון מלך האמורי ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען", לפיכך "ויגר מואב".

דרש - מדרש רבה

וישלח מלאכים הקב"ה עשה להם נסים ואמר הקדוש ברוך הוא אני גואל אתכם ואעשה לכם נסים ואתם ממרים אותי בוא וראה ז' גאולות שגאלתי אתכם והייתם חייבין לשבחני ז' פעמים כנגד ז' גאולות וכה"א (שופטים י) ויאמר ה' אל בני ישראל הלא ממצרים ומן האמרי ומן בני עמון ומן פלשתים וצדונים ועמלק וגו' ותצקו אלי ואשיע אתכם הרי ז' גאולות והמירות אותי בז' עבודות כוכבים שנאמר (שם) ויוסיפו בני ישראל לעשות הרע בעיני ה' ויעבדו את הבעלים ואת העשתרות וכן הוא מוכיחן (מיכה ו) עמי מה עשיתי לך ומה הלאיתיך מה הטרחתי לך שמא אמרתי לך הביאו לי עולות מן חיות שבהרים ג' בהמות שברשותך שור שה כשבים ושה עזים ושבע שאינן ברשותך איל וצבי ויחמור אקו ודישון ותאו וזמר שמא הטרחתיך עליהם להביא לפני מהבהמה שאינה ברשותך לא צויתי אלא מבהמה שהיא ברשותך שנאמר (ויקרא כב) שור או כשב או עז כי יולד וכן מן הבהמה ומן הבקר ומן הצאן וכי יצא סיחון ועוג להלחם בכם ולא הפלתי אותם לפניכם מה הלאיתי אתכם שמא אמרתי לכם להביא קרבן עליהם לא ראה בלק בן צפור שעשיתי להם כל הנסים ושכר עליהם בלעם והפכתי את הקללות לברכות :

וירא בלק כיון שבאו שלוחיו אצל בלעם א"ל הקב"ה מי האנשים א"ל בלעם בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי א"ר אבא בר כהנא זה א' מג' ב"א שבדקן הקדוש ברוך הוא ומצא קרון של מי רגלים קין חזקיה ובלעם קין בשעה שא"ל הקב"ה (בראשית ד) אי הבל אחיך בקש להטעות כביכול היה צריך לומר רבש"ע הנסתרות והנגלות לפניך גלויות ואת שואלני בשביל אחי אלא א"ל לא ידעתי השומר אחי אנכי א"ל הקדוש ברוך הוא חיך כך דברת קול דמי אחיך צועקים חזקיה כשעמד מחליו שלח לו מרודך בלאדן דורון שנאמר (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מרודך בלאדן בא ישעיה אמר לו (שם) מה אמרו האנשים האלה ומאין יבאו אליך היה צריך לומר את נביא של מקום ולי את שואל אלא התחיל מתגאה ואמר (שם) מארץ רחוקה באו אלי מבבל אמר לו ישעיה הואיל וכך אמרת (שם) הנה ימים באים ונשא את כל אשר בביתך ומבניך אשר יצאו ממך יהיו סריסים בהיכל מלך בבל וכן בלעם הרשע בשעה ששלח בלק אצלו א"ל הקב"ה (במדבר כב) מי האנשים האלה עמך היה צריך לומר רבש"ע הכל גלוי לפניך ואין כל דבר נעלם ממך ולי את שואל אלא אמר לו (שם) בלק בן צפור מלך מואב שלח אלי אמר הקדוש ברוך הוא הואיל וכך אתה מדבר (שם) לא תאור את העם אמר הקב"ה רשע שבעולם כתיב על ישראל (זכריה ב) כי הנוגע בכם כנוגע בבבת עינו ואתה הולך ליגע בהם ולקללם תצא עינו שני' שתום העין לקיים כל הנוגע בהם כנוגע בבבת עינו :

וילכו זקני מואב וזקני מדין וקסמים בידם שהולכו בידם כל מיני קסמים שהיו קוסמין בהם שלא יתן לו עלילות וביד זקני מדין היו הקסמים שאמרו אם יבא עמנו יצליח אם יעכב שעה אחת אין בו תוחלת כיון שאמר להם לינו פה הלילה הלכו להם זקני מדין שידעו בקסמים שלהם שאין בו הנאה :

TIO - שער הפסוקים

ותרא האתון את מלאך הן וגו':

הנה נודע מ"ש חז"ל, שרמז לו ענין שבועת לבן עד הגל הזה וגו'. והנה ביארנו כי לבן נתגלגל בבלעם, ונמצא עובר על שבועת עצמו. וזהו הטעם שנענש, ולא האריך ימים, ומת בן ל"ג שנה. כמ"ש רז"ל, על פסוק אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם. וכן נמצא כתוב בספרו דבלעם, דהוה בר ל"ג שנה, כד קטל יתיה פנחס קנאה:

ויאמר אליו מלאך ה' על מה הכית את אתונך זה וגו':

חז"ל אמרו, שבקש לעקור שלש רגלים מישראל, ואין בדברים אלו יחס עם כונת בלעם כפי הפשט. אבל הענין יובן עם הנז"ל, כי הנה שלשה הרגלים, הם ג' האבות כנודע, ועליהם אמרו באדרת נשא כנז"ל ובהאי אתרחיצו אבהתנא לאתלבשא, בההוא רוחא והבל דנפק מן פומא עילאה. ובהיות בלעם מקללם בפיו, מבחי' הבל הזה, נמצא שהיה עוקר ג' האבות המתלבשים בה הנקרא שלשה רגלים:

ובזה תבין מ"ש בס"ה בפרשת בראשית בהקדמה, על פסוק אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי, כי בשלשה רגלים שהיו ישראל עולים לירושלים, היו מעלים שלשה אותיות אלה של האלהים, לחברם עם מ"י של אלהים"ם. וכבר נתבאר לעיל, כי ג' אותיות אלה, הם ג' גבורות, שמהם שרש קין. וכמו שנתבאר בענין מעשה העגל, בענין אלה אלהיך ישראל, וע"ש. וישם ה' דנר בפי בלעם ויאמר שוב:

וישם ה' דבר בפי בלעם ויאמר שוב אל בלק וגו':

הנה ר"ת אל בלק וכה תדבר הוא **אבות**, ר"ל, כי בלעם כונתו היה, לעקור התלבשות ג' האבות, בהבל העליון דפומא עילאה כנזכר, ולכן נרמזו פה כמה פעמים, שנאמר בלשון הזה, להורות, כי אדרבא, מבחי' האבות יתברכו ישראל, על כרחו של בלעם, ואין ההבל העליון נמסר ברשותו לקללם. הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה:

הנה ברך לקחתי וברך ולא אשיבנה

הנה ר"ת הנה ברך לקחתי, הוא **הבל**, לרמז כי שרשו מן הבל. אמנם מוכרח הוא לברכם מהבל העליון ההוא:

וירא בלק בן צפור את כל אשר

דע, כי כל דברים אלו מיוסדים, ע"ד בחי' גלגול נשמותיהם, מהיכן נשרשו. הנה עמלק הוא בחי' פסולת הרע, שהוברר מן קין בן אדה"ר, והוא בחי' אחת, מן ה' מיני ערב רב, שנתערבו בישראל, שהם, עמלקים, רפאים, כנזכר בזוהר בפרשת בראשית כי גם בערב רב, היה עירוב רע של קין ושל הבל. ולכן עמלק שונא גדול לישראל היה, וכמ"ש למטה בפסוק ויסר קיני מתוך עמלק, כי הטוב שבקין, נברר ביתרו הנקרא חבר הקיני, הנפרד מקין, ר"ל מן הרע של קין, שהוא עמלק:

ובלק ובלעם, היו מעורבים משתים רעות, מן הרע של קין, ומן הרע של הבל, ולכן יש בכל אחד מהם ב' אותיות ב"ל, מן הבל, וכמבואר לעיל בפסוק (שמות ב') וירא מלאך ה' אליו בלבת אש מתוך הסנה, כי לא הוברר מן הבל, רק ה' אחרונה, והיא הטוב שבהבל, ונתנה במשה. וב' אותיות ל"ב של הבל לא הובררו, והיה בהם הרע של הבל, ונתנו בבלק ובלעם בלב"ל:

גם בחי' הרע של קין שנתערב בהם, נרמז בשמותיהם, כי כבר אמרנו שהרע של קין הוא עמלק, והנה ג' אותיות הראשונות, שהם עמ"ל, נתנו בבלעם, ואות ק' נשארה בבלק. ואמנם, עם היות שבלק ובלעם, יש בכל אחד מהם רע של קין ושל הבל, עכ"ז עיקרו של בלק, הוא מן הרע של קין. ועיקרו של בלעם, הוא מן הבל:

וענין בלק, נרמז בפסוק וירא בלק בן צפור, בן יתרו, שעליו נאמר (תהלים פ"ד), גם צפור מצאה בית, אבי צפורה אשת משה, כנזכר בזוהר בפרשת בלק דף קצ"ו ע"ב. והטוב לקחו יתרו, ונעשה צפור טהורה. והרע נתן בזרעה והוא בלק, דמבני בנוי של יתרו הוה, כנזכר שם. וכבר נתבאר אצלינו כי הנשמה של קין, נתנה ביתרו. ורוח של קין, בשמואל הנביא:

וענין בלעם, נתבאר אצלינו בכמה מקומות, איך עיקרו מן הבל, בסוד (דברים ל"ג) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, בישראל לא קם, אבל באומות העולם קם, ומנו בלעם. גם ביארנו בפסוק הנה ילדה מלכה גם היא בנים לנחור אחיך, כי ר"ת 'היא' בנים לנחור, הם הבל, לרמוז על לבן בן בתואל הארמי, שהוא מהבל, וכל משפחתו ג"כ היו משם, כמבואר אצלינו בפרשת תשא, במעשה העגל. ובפרט במה שהודעתך, כי לבן עצמו נתגלגל בבלעם:

וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה וגו':

הנה בלעם, כחו בנחש, כי הוא מן הבל המקיף, ואין כחו אלא בפיו. אבל בלק מן קין, בחי' המעשה, שהוא הקסם, כי הוא מן גבורות דרועין וידיים ואצבעות, ולכן כתיב וקסמים בידם. ובלק היה רוצה, שבלעם שהוא בחינת ההבל, שהוא אור מקיף, שנקרא אהי"ה, שיקללם מבחי' שרשו הנאחז שם.

ולכן נרמזו ב"פ שם אהי"ה הנזכר האחד, בר"ת השור את ירק השדה, שהוא האי"ה. והשני, בס"ת ולכה נא קבה לי, שהוא האה"י. ושניהם בהפוך צרופי שם אהי"ה, המשתנה לי"ב צירופים כנודע. ובלעם היה רוצה לקללם מבחי' בלק, הנאחז באור הפנימי, והוא שם הוי"ה. ולכן נרמז בדברי בלעם, ג' צרופי שם הוי"ה, וכלם בהפוך, האחד, בס"ת לינו פה הלילה והשיבותי, שהוא והה"י. הב', בס"ת לכה קבה לי אותו שהוא ההי"ו. השלישי, בס"ת טובה או רעה מלבי, שהם הוה"י. והענין הוא, במה שהודעתך בדרושי שמות הספירה איך בעולם הבריאה, שם הם בחי' אהי"ה והוי"ה כדרך צרופיהם, ולהיות כי שליטת החיצונים מתחיל מן הבריאה ולמטה כנודע, לכן משם היה רוצה לקללם:

(מזולתו) עוד ירצה, וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה, הנה שלחן, תרגומו פתורא. לרמוז, כי מה שעלה בדעתו של בלק להלחם בישראל, היה כקרח שחלק עם משה, לפי שעינו הטעתו, שראה שמואל עומד מזרעו. וכן בלק ראה בקסמיו כי דוד מלך ישראל זרעו, עתידים לצאת מרות המואביה, בת מלך עגלון, שהוא מבני בנוי של בלק, כנזכר בס"ה. והנה מלכות בית דוד, זכו ליטול כתר מלכות, שהוא רמז אל זר זהב שעל השלחן שבמקדש, הנקרא פתורא. וזהו מה שרמז בלק לבלעם, שלא יתפחד מלהתקוטט עם ישראל, המנצחים לכל האומות, כמש"ה (שמות ט"ו י"ד) שמעו עמים ירגזון וגו'. אבל יכול הוא לנצחם, ולא יפול בידם, כי הרי עתידים כל זרע מלכי בית דוד לצאת ממנו: